

Objektiv skattning samverkans- området för kontroll av luftkva- litet i Jönköpings län

2025

Bakgrund

Luftkvaliteten i kommunerna i Jönköpings län kontrolleras samordnat genom länets samverkansområde. Jönköpings läns luftvårdsförbund är huvudman för samverkansområdet. Mer information om upplägget på samverkansområdet samt samverkansområdets kontrollprogram finns på Förbundets hemsida¹.

Den nuvarande programperioden löper mellan åren 2022-2025. Den objektiva skattningen gäller för samtliga ingående kommuner:

- Aneby
- Eksjö
- Gislaved
- Gnosjö
- Habo
- Jönköping
- Mullsjö
- Nässjö
- Sävsjö
- Tranås
- Vaggeryd
- Vetlanda
- Värnamo

Lokala förutsättningar Jönköpings län

Jönköpings län har ca 370 000 invånare och består av 13 kommuner. Störst är Jönköping med ca 140 000 invånare. Övriga kommuner i länet är betydligt mindre.

Länets geografiska position mitt i södra Sverige gör länet till en naturlig nod mellan storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Flera viktiga vägar går igenom länet, med Europaväg 4 (E4) som den största vägen som korsar länet.

Jönköpings län är centrum för många logistikföretag, vilket genererar mycket transporter. Tillverkningsindustrin består i stor utsträckning av många mindre företag. Bland de största industrierna kan nämnas Husqvarna AB och Munksjö AB, i Jönköpings kommun.

Under varje påsk genomförs vanligtvis motormässan på Elmia, Jönköping. Det är en av Skandinaviens största motormässor och leder alltid till en stor trafikökning i trakten av Jönköping. Många reser i veteranbilar till mässan.

¹ <https://www.smalandsluft.se/luftsamverkan.html>

Föroreningar som har övervakats i länet under 2024

För mer information om genomförda mätningar och beräkningar se kontrollprogrammet.

Kvävedioxid (NO₂)

Sedan 2013 så genomförs det kontinuerliga mätningar i Jönköpings kommun, samt även modellberäkningar i SIMAIR i samtliga kommuner. De modellerade årsmedelvärdena ligger under nedre utvärderingströskeln i samtliga kommuner i samverkansområdet. I Jönköpings kommun ligger treårsmedlet för sämsta gatan precis under nedre utvärderingströskeln. I kommunen genomförs det även mätningar.

Mätningarna visar att halterna vid Kungsgatan i Jönköping har sjunkit under de senaste åren. År 2024 klarades MKN och trösklarna.

Resultat från både mätningar och beräkningar rapporteras till datavärden.

Svaveldioxid (SO₂)

Kontinuerliga mätningar i Jönköping i gaturum visar att halterna där är mycket låga. Det finns inte heller någon större punktkälla i länet².

Bensen

Under åren 2013-2021 så genomfördes det kontinuerliga mätningar i Jönköpings kommun. Mätningarna visade på låga halter långt under utvärderingströsklar, miljökvalitetsnorm och miljömål.

I alla kommuner har det även genomförts modellberäkningar i SIMAIR. De modellerade årsmedelvärdena ligger under nedre utvärderingströskeln i samtliga kommuner i samverkansområdet.

Partiklar (PM₁₀)

Sedan 2013 så genomförs det kontinuerliga mätningar i Jönköpings kommun, både i gaturum och i urban bakgrund, samt även modellberäkningar i SIMAIR i samtliga kommuner. De modellerade årsmedelvärdena ligger under nedre utvärderingströskeln i samtliga kommuner i samverkansområdet förutom i Jönköpings kommun, där det genomförs mätningar. Resultat från båda dessa moment rapporteras till datavärden.

² Utsläpp i siffror

Mätningarna i Jönköping visar att Nedre utvärderingströskeln för dygnsmedel överskrider regelbundet vid Kungsgatan 2A. Årsmedlet ligger dock under den nedre utvärderingströskeln.

Föroreningar som inte övervakas i länet

PM2,5

PM2,5 har under år 2023 inte övervakats i länet. Dock görs mätningar av PM10. Om man ser till resultat från platser där både PM10 och PM2,5 genomförs så kan man få en uppfattning om vad halterna kan ligga på i länet.

Vid årsskiftet 2023/2024 sattes två sensorer från Purple Air upp i Gislaveds kommun. Dessa sensorer mäter PM2,5 men uppfyller inte kraven som finns i lagstiftningen. Mätningarna kommer dock kunna ge en indikation på halterna av PM2,5. Även Jönköpings kommun har satt ut purple air sensorer under det senaste året.

I IVLs rapport U6446 (mätningar av luftföroreningar i Västra Götalands län 2020) uppgår kvoten mellan PM10 och PM2,5 till 3,8-3,5. En annan rapport från IVL (C129, Luftkvaliteten i Sverige 2014 och vintern 2014/2015) uppskattar kvoten mellan PM2,5 och PM10 till cirka 2.

Genom att använda dessa kvoter på uppmätta och beräknade halter av PM10 i länet så kan man få en uppfattning om halterna av PM2,5, se tabell 1.

Kommun	Beräknad PM10 (medelvärde 2021- 2023) (µg/m³)	Uppskattad PM2,5 (enligt kvot 2,0) (µg/m³)	Uppskattad PM2,5 (enligt kvot 3,5) (µg/m³)
Aneby	7,47	3,74	2,13
Eksjö	10,01	5,01	2,86
Gislaved	12,03	6,02	3,44
Gnosjö	9,38	4,69	2,68
Habo	8,81	4,41	2,52
Jönköping	17,20	8,60	4,91
Mullsjö	8,67	4,34	2,48
Nässjö	11,63	5,82	3,32
Sävsjö	9,18	4,59	2,62
Tranås	11,43	5,72	3,27

Vaggeryd	9,35	4,68	2,67
Vetlanda	10,32	5,16	2,95
Värnamo	10,93	5,47	3,12
Uppmätta värden (medel 2019-2021)			
Jönköping gaturum	17,04	8,52	4,87
Jönköping urban bakgrund	11,21	5,61	3,20

Som framgår av tabell 1 så uppskattas halterna av PM_{2,5} att ligga under den nedre utvärderingströskeln (12 mikrogram per kubikmeter) i alla kommuner.

Bens(a)pyren

Egen uppvärmning är den stora källan till bens(a)pyren. 2015 genomförde SMHI en nationell kartering av emissioner och halter av bens(a)pyren för att identifiera potentiella riskområden för höga halter³. I kartläggningen framgår det att det endast är en kommun inom samverkansområdet, Gislaved, som kan ha områden där det finns en risk att den övre utvärderingströskeln kan överskridas. Sedan 2015 har det skett en större utbyggnad av fjärrvärmenätet i Gislaved, delvis finansierat av klimatklivet, vilket bör ha minskat utsläppen av B(a)P. Enligt nationella emissionsdatabasen⁴ har även utsläppen av B(a)P minskat under de senaste åren i Gislaved och omkringliggande kommuner.

Under åren 2002-2010 genomförde Värnamo kommun mätningar av B(a)P. Värdena varierade mellan 0,11-0,27 ng/m³ vilket ligger under den nedre utvärderingströskeln på 0,4 ng/m³.

Metaller (Arsenik, Kadmium, Nickel, Bly)

Utsläpp av metaller till luft kommer främst från förbränning samt vid industriell verksamhet. Naturvårdsverket har i sin nationella analys bedömt att metallhalterna i Sverige sannolikt ligger långt under den nedre utvärderingströskeln, förutom i närheten av de allra största utsläppskällorna. Länet har inga större källor av metaller⁵ till luft och bedömningen är därför att halterna i länet underskrider de nedre utvärderingströsklarna.

³ SMHI, Identifiering av potentiella riskområden för höga halter av benso(a)pyren, Meteorologi nr 159, 2015

⁴ [Nationella emissionsdatabasen \(smhi.se\)](https://smhi.se)

⁵ Svenska utsläppsregistret

Kolmonoxid

En viktig källa för kolmonoxid är transporter. Uppmätta halter av kolmonoxid i Sverige har varit mycket låga och långt under den nedre utvärderingströskeln. Förhöjda halter av kolmonoxid har observerats vid större veteransbilskorteger i trånga gaturum vilket beror på att dessa bilar inte har lika bra rening som moderna bilar.

Det förekommer ”cruising-träffar” främst under sommaren på flera håll i länet, bland annat i Vetlanda. Dessa är dock inte särskilt stora och i de flesta tätorter i länet är bebyggelsen relativt låg, vilket bör leda till att god ventilation. Sannolikt överskrids därför inte tröskeln i länet även om halterna av kolmonoxid i länet tillfälligt kan höjas vid motorträffar. Det är därför mycket låg sannolikhet att halterna av kolmonoxid i länet skulle ligga i närheten av miljökvalitetsnormens utvärderingströsklar.